Dumnezeirea Mântuitorului Hristos, între monoteismul triunitar al sinodului de la Niceea și cel radical al legilor talmudice noahide – Conferință în cinstea Sinodului de la Niceea, Bălți, 2025

Se împlinesc anul acesta 1700 de ani de la primul sinod ecumenic al Bisericii lui Hristos, sinodul de la Niceea, din 325 d.Hr. Motivul și tema centrală a sinodului au fost *afirmarea dumnezeirii lui Iisus Hristos*, ca Fiu al lui Dumnezeu din veșnicie, întrupat în istorie, la plinirea vremii (Gal. 4,4), pentru a noastră mântuire. Modul întrupării Sale, ca Dumnezeu deplin și om deplin, a fost stabilit la sinoadele din secolul următor, sinodul al III-lea ecumenic, din 331 d.Hr., și sinodul al IV-lea ecumenic, din 441 d.Hr.

Sinodul I ecumenic a fost pricinuit de o erezie creată de un preot libian numit Arie, care a negat dumnezeirea lui Iisus Hristos, afirmând că Hristos a fost o creatură, una foarte elevată și cu o putere extraordinară de la Dumnezeu, dar totuși o creatură. Ideea sa nu era nouă, ea fiind piatra de poticnire și pentru conducătorii poporului evreu din vremea lui Iisus, care nu au putut concepe că Iisus este Fiul lui Dumnezeu din vecie întrupat în istorie, motiv pentru care l-au condamnat la moarte, conform legii lor, pentru blasfemie. Nici urmașii sinedriului din vremea lui Hristos, în epoca noastră, nu reușesc să accepte posibilitatea că Mesia pe care ei îl așteaptă este Dumnezeu, promovând, după cum vom vedea pe parcursul studiului, ideea că este un om, dar cu însușiri și puteri deosebite de la Dumnezeu, adică asemănător cumva descrierii făcute de Arie. Ideea a fost preluată și de către islam, care, într-unul din capitolele cărții lor identitare, *Coran*, Îl descrie pe Hristos ca pe un simplu profet, adică un om special, dar totuși un simplu om.

Arie și-a început rătăcirea în jurul anului 318 d.Hr., când a afirmat că a fost o perioadă în care Fiul nu a existat, că El a fost creat din nimic, ca intermediar

pentru crearea lumii. Arie considera că Fiul poate fi numit „după har” Fiu al lui Dumnezeu, iar pentru faptul că a participat la crearea lumii poate fi și El numit Dumnezeu, pentru că a primit din măreția creatoare a Tatălui. Prin astfel de idei, Arie punea pe picior de egalitate creatura cu Creatorul, afirmând că și creatura poate fi numită Dumnezeu[1]. Pentru învățăturile sale a fost condamnat de către un sinod alexandrin și a fugit în Palestina, unde s-a împrietenit cu Eusebiu de Nicomedia. Pentru că tulburarea sa a împărțit lumea creștină a vremii, împăratul Constantin a convocat la 325 318 Părinți ai Bisericii în sinodul de la Niceea, cunoscut ca primul sinod ecumenic.

Sinodul de la Niceea, a stabilit, prin mărturisirea de credință pe care o cunoaștem ca *Simbolul de credință* sau *Crezul*:

> *[Cred] și întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul-Născut, Care din Tatăl S-a născut, mai înainte de toți vecii. Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, iar nu făcut, deoființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut.*

Prin aceasta sinodul afirma *monoteismul triunitar*, ca formă revelată de înțelegere a Dumnezeirii, spre deosebire de *monoteismul radical* în care a înțeles-o poporul Vechiului Testament. Se năștea astfel o nouă etapă în legătura omului cu Dumnezeu, o distincție/ruptură între legea limitată a regulilor veterotestamentare și legea desăvârșită a harului, în care Duhul Sfânt destăinuie deschis și complet Bisericii natura personală și ființială a Divinității, lucru imposibil de făcut sub legea dinainte de Hristos.

Monoteism radical vs. monoteism triunitar

Problema care l-a aruncat pe Arie în prima erezie majoră a Bisericii și care continuă să tulbure viața spirituală și acum, cu perspective de a o face și în viitor, este aceea a distincției între monoteismul radical și cel triunitar.

Numim *monoteism radical* concepția teologică ce se bazează pe ideea că Dumnezeu este Unul, fără a admite niciun fel de distincție în interiorul acestei unicități.

Numim *monoteism triunitar* concepția teologică potrivit căreia Dumnezeu este Unul în Ființa Sa, dar întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

Monoteismul radical este specific Vechiului Testament, unde, pentru slăbiciunea spirituală a celor ce trăiau în acea epocă, Dumnezeu S-a arătat lor în mod deschis sub aspectul unicității Sale ființiale, nu sub cel al Treimii de Persoane, deși, în mod tainic, Dumnezeu și-a descoperit și în Vechiul Testament modul de existență intratreimică.

Motivul principal pentru care Dumnezeu a pus accentul în Vechiul Testament pe unicitatea Ființei Sale a fost acela că evreii din acea epocă erau înconjurați de popoare politeiste, iar descoperirea Treimii de Persoane ar fi produs o cădere în idolatrie sau cel puțin înțelegere greșită a realității intratreimice. Din acest motiv, Dumnezeu a rezervat această împlinire în istorie a descoperirii caracterului trinitar al Său pentru momentul maturității spirituale a umanității, adus de legea harului a lui Hristos și de lucrarea mântuitoare a Duhului Sfânt în lume.

Principalul reper teologic al monoteismului radical este porunca decalogică cuprinsă în cartea Ieșirea, capitolul 20, versetele 2-3:

> *Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, care te-am scos din robia Egiptului și din casa robiei. Să nu ai alți dumnezei afară de Mine! (s.n.)*

Această poruncă este considerată piatra de temelie a monoteismului radical, dar, după cum vom vedea, *ea nu exclude Treimea de Persoane în interiorul Dumnezeirii*.

Porunca din Decalog ne vorbește despre *Cine* este Dumnezeu, nu și despre *cum* este Dumnezeu. Anterior, în cartea Ieșirea, capitolul 3, versetul 14, Dumnezeu îi spune lui Moise lapidar: „Eu sunt Cel ce sunt” (celebrul YHWH sau O ON pe care îl vedem pe toate icoanele în aura care înconjoară capul Mântuitorului Hristos),

referindu-se strict la însușirea Sa de a avea viață în Sine și de a fi izvorul existenței, fără a-i spune *cum este*. Confuzia dintre *Cine* este Dumnezeu și *cum* este Dumnezeu i-a făcut să greșească și pe conducătorii sinedriului, și pe Arie, și pe autorul Coranului.

Atât în Ieșirea 3,14, cât și în Ieșirea 20,2-3, Dumnezeu Se prezintă poporului iudeu, proaspăt ieșit din robia politeistă a egiptenilor, în Ființa Sa unică. Pentru acel nivel al relației dintre ei, era suficient, întrucât nu era nevoie de o diferențiere între Persoanele Treimice, devenită necesară în momentul în care Fiul Și-a început lucrarea în lume și a fost nevoie să se facă o distincție între lucrarea de mântuire a Fiului în istorie și lucrarea de creație a Tatălui, ulterior între lucrarea în lume a Duhului față de lucrarea Tatălui și a Fiului, chiar dacă toate aceste lucrări, în planul divin, s-au realizat prin împreună-lucrare. Pentru acel moment, lucrarea de conducere a poporului Vechiului Testament către scopul său istoric era de ajuns accentuarea *unicității ființiale* a Treimii. Din acest motiv, expresia ebraică prin care este redată însușirea Lui de „Domnul Dumnezeul tău" este *Adonai eloheyka*, cu cuvântul *eloh*, „Dumnezeu", la singular, spre deosebire de pasajul din cartea Facere 1,16, unde se folosește cuvântul plural *elohim*, după cum vom vedea mai jos.

Această afirmare a unicității ființiale a adevăratului Dumnezeu se face în comparație cu *alți dumnezei*, adică cu idolii prin care diavolii păcălesc popoarele pentru a-i adora pe ei și a-și bate joc de adevărata divinitate, pe care diavolii o atribuie în batjocură anumitor elemente ale creației. De unde și porunca următoare din Decalog, care interzice reprezentarea oricărei creaturi și atribuirea unui caracter și cult divin creaturii în locul creatorului. De altfel, traducerea corectă a expresiei ebraice *acheirim elohim* din Facerea 20,3 este „dumnezeii altora", ceea ce face ca porunca să sune: „Nu îți vor fi ție dumnezeii altora înaintea feței Mele"[2]. Expresia ebraică *al-panai*, „înaintea feței Mele" se referă la caracterul etern al acestei porunci, dat fiind că Dumnezeu este etern și suntem mereu înaintea Feței Sale.

Expresia *alți dumnezei* este o expresie-cheie în a înțelege monoteismul triunitar și greșeala de abordare a radicalismului monoteist față de creștinism. Evanghelistul Ioan consemnează cuvintele Mântuitorului, Care spune: „Eu și Tatăl Meu una suntem", afirmație reluată în Ioan 17, 22: „Slava pe care Tu mi-ai dat-o le-am dat-o lor, ca să fie una, *precum Noi una suntem*" (s.n.). Această unitate între Tatăl și Fiul este completată de afirmația aceluiași apostol: „Trei sunt Care mărturisesc în

ceruri, Tatăl, Cuvântul și Duhul Sfânt. Și *Aceștia Trei Una sunt*" (1In. 5,7) (s.n.).

Aceste cuvinte ale lui Hristos și multe altele corelative din Noul Testament ne arată o unitate deplină între Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, ceea ce exclude ideea decalogică de închinare la *alți dumnezei*, de vreme ce Cele Trei Persoane mărturisesc foarte clar că sunt una, adică nu există o *alteritate* de divinitate între ele, nu există trei dumnezei, nu există *alți dumnezei*, nici *dumnezeii altora*, ci există Trei Persoane care împărtășesc aceeași Ființă, ceea ce le face, ființialmente, una, adică *un singur Dumnezeu după Ființă, în Trei Persoane*. Pe acest temei, sinodul I ecumenic a afirmat că Iisus Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu din Treime, este *deoființă cu Tatăl*, lucru afirmat și cu privire la Duhul Sfânt, de către sinodul al II-lea ecumenic din Constantinopol, din 381 d.Hr., unde s-a spus că Duhul Sfânt este „împreună cu Tatăl și cu Fiul închinat și slăvit", adică are același statut cu Tatăl și cu Fiul.

Ajungem astfel la concluzia că *monoteismul radical veterotestamentar și rabinic suferă de o înțelegere parțială a Dumnezeirii*, punând accent doar pe Ființa acesteia, nu și pe modul de existență din interiorul ei.

Este Hristos Fiul lui Dumnezeu?

Conducătorii religioși iudei din vremea lui Iisus au fost foarte revoltați când au auzit că Hristos pretinde că este Fiul lui Dumnezeu. Aceste cuvinte li s-au părut a fi blasfemie. Întrebarea care se pune este: Puteau ei, din cuvintele profetice ale Vechiului Testament, înțelege că Mesia este Fiul din veac al lui Dumnezeu întrupat?

În paginile Scripturii Vechiului Testament există relatări discrete și simbolice cu privire la *pluralitatea* de Persoane din interiorul Treimii. Astfel, la Facerea 1,26, Dumnezeirea ține un sfat în care spune:

> *Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și asemănarea Noastră…*

Din aceste cuvinte, vedem că Dumnezeu a vorbit la plural, arătând că omul a fost creat după chipul și asemănarea Treimii. Dacă expresia „chipul și asemănarea Noastră" ar putea să îi conducă pe unii exegeți spre ideea că Dumnezeu folosește aici un plural de majestate, deși e greu de crezut că Cel care nu are egal ar putea vorbi la plural despre Sine, totuși cuvântul ebraic care traduce aici cuvântul „Dumnezeu" din prima parte a textului risipește orice îndoială cu privire la pluralitatea despre care vorbește partea a doua. Textul ebraic folosește cuvântul *elohim*, care este un plural de la cuvântul *eloah*, ceea ce ne arată că încă din primele sale versete Biblia vorbește despre Dumnezeu la plural. Mai mult, regele Solomon scrie în cartea Înțelepciunii lui Solomon că „Dumnezeu a zidit pe om spre nestricăciune și l-a făcut după chipul ființei Sale", sau, mai corect, după traducerea Septuagintei, *eikona tis idias aidiotitas*, „icoană a propriei nemuriri". Sfântul Vasile cel Mare completează această relatare, arătând că, după ce Treimea a decis să îl facă pe om, relatarea ne spune: „Și a făcut Dumnezeu", la singural, despre care sfântul afirmă că „[Cuvintele] Și a făcut Dumnezeu omul [sunt rostite] ca să concepi unitatea dumnezeirii…"[3].

Despre pluralitatea din interiorul Treimii avem relatarea din Facerea, capitolul 18, în care Avraam primește la stejarul Mamvri pe cei trei Oameni (Septuaginta îi numește *andres*, „bărbați"), cărora, pe tot parcursul conversației, Avraam li se adresează la singular. Această întâlnire a lui Avraam cu Sfânta Treime a rămas în spiritualitatea ortodoxă, și prin influența pictorului Rubliov, care a făcut o icoană referențială, ca modelul de reprezentare a Sfintei Treimi, ca trei bărbați care vin să îl viziteze pe Avraam.

În capitolul 15 al cărții Facerea, avem o viziune în care lui Avraam îi apare în vis „Cuvântul Domnului" (*rima Kyriou*) (Fac. 15,1) și „Vocea lui Dumnezeu" (*phoni tou Kyriou*) (Fac. 15,4), pe care Sfântul Atanasie cel Mare le consideră a fi Cuvântul Tatălui, adică Fiul lui Dumnezeu, Cea de-a doua Persoană a Sfintei Treimi. În capitolul 16, versetul 7 ni se vorbește despre „îngerul Domnului" (*angelos Kyriou*), despre care Sfântul Ilarie de Poitiers ne spune că „Domnul este Tatăl, iar Îngerul este Fiul", mergând pe denumirea pe care i-o dă proorocul Isaia „Înger de mare sfat" (Is. 9,5). Sfântul Atanasie cel Mare spune că „Fiul este numit *Înger*, pentru că doar El îl descoperă pe Tatăl". În Facerea 16,13 Agar îl numește pe „Domnul Care grăise cu ea" „Dumnezeu Care m-a văzut", arătând prin aceasta că cel ce vorbise cu ea fusese Fiul lui Dumnezeu. Acest lucru îi determină pe

editorii *Bibliei Ortodoxe de studiu*, ai Academiei Teologice americane a Sfântului Atanasie, aparținând de Patriarhia Antiohiei, să afirme, urmând argumentării unor Părinți ai Bisericii, precum Sfântul Iustin Martirul și Filozoful[4], că la stejarul Mamvri a apărut din nou Cuvântul lui Dumnezeu, adică Fiul Tatălui, însoțit de doi îngeri, și că Avraam l-a cinstit pe Cuvântul cu singularul „Doamne!".

Dacă aceste apariții sunt foarte discrete și dificil de descifrat, deși ne arată clar că Dumnezeirea conține o pluralitate de Persoane, Vechiul Testament conține unele pasaje în care Fiul lui Dumnezeu, a doua Persoană a Sfintei Treimi, este numită direct cu apelativul „Fiu". Astfel, în Psalmul 2,2,7, împăratul David zice:

> *S-au ridicat împărații pământului și căpeteniile s-au adunat împreună împotriva Domnului și a unsului Său. […]*
>
> *Domnul a zis către Mine: Fiul Meu ești Tu, eu astăzi Te-am născut.*

În acest pasaj psalmic este evident că Unsul Domnului (*Hristos*) este Hristos, al cărui nume exact asta înseamnă, iar Fiul despre Care se vorbește nu poate fi decât Fiul din veci născut din Tatăl, nicidecum David sau alt personaj lumesc. Iar „astăzi" din acel pasaj se referă la nașterea din veci a Fiului, nicidecum la vreo naștere sub timp, așa cum afirma Arie, care zicea că „a existat o perioadă în care Fiul nu a existat".

Cea mai evidentă referire la Fiul lui Dumnezeu este însă în cartea profetului Isaia, unde se spune:

> *Căci Prunc S-a dat nouă, un Fiu s-a dat nouă, a Cărui stăpânire este peste umărul Lui și se cheamă numele lui: Înger de mare sfat, Sfetnic luminat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie.*

Din acest citat vedem că se vorbește despre Fiul lui Dumnezeu, atât sub aspectul

existenței Sale în interiorul Treimii, ca Persoană treimică, cât și sub aspectul venirii Sale în lume. Numirea Sa ca Prunc ne arată venirea Sa în lume, în istorie, iar numirea Sa ca Fiu se referă la poziția Sa în Sfânta Treime. Legarea celor două numiri în același verset ne arată clar natura divino-umană a lui Hristos Cel întrupat.

Tot profetul Isaia ne arată Treimea de Ipostasuri în cartea sa, în capitolul 6, versetul 3, unde spune că serafimii

> *Strigau unul către altul, zicând: „Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!”*

Venirea lui Hristos în lume ca Fiu al lui Dumnezeu întrupat a fost „taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută”. În epistola 1Cor. 2,7-8, Sfântul Apostol Pavel spune:

> *Ci propovăduim înțelepciunea de taină a lui Dumnezeum ascunsă, pe care Dumnezeu a rânduit-o mai înainte de veci, spre slava noastră.*
>
> *Pe care niciunul dintre stăpânitorii acestui veac nu a cunoscut-o, căci dacă ar fi cunoscut-o, nu ar fi răstignit pe Domnul slavei.*

Din acest pasaj scripturistic, și din toate pasajele corelative, dar și din interpretarea unor Sfinți Părinți citați în *Cazanie*, vedem că taina cea din veac ascunsă și de îngeri neștiută, cum cântă Biserica, este faptul că Mesia va fi Fiul lui Dumnezeu întrupat, a doua Persoană a Sfintei Treimi, făcut om și Dumnezeu, pentru a noastră mântuire.

Biserica ne învață că această taină a fost păstrată de Dumnezeu înainte de întruparea lui Hristos. Motivul este unul simplu: Dumnezeu a dorit ca nimeni să nu poată interveni în opera de mântuire. Sfântul Teofilact al Bulgariei ne spune că

„stăpânitorii veacului acestuia” de care Dumnezeu a ținut ascunsă taina sunt Irod, Pilat, cărturarii, farisecii, care, dacă ar fi știut că Fiul lui Dumnezeu se va întrupa pentru mântuirea neamului omenesc, nu ar fi îndrăznit să răstignească pe Domnul slavei.

Din acest motiv, al tainei în care Dumnezeu a făcut lucrarea de mântuire și a ținut adevărul întrupării Fiului și demonul a avut nevoie de încredințare. Mai întâi, în timpul ispitirii din pustiul Carantaniei, demonul l-a întrebat: „Dacă ești Fiul lui Dumnezeu” (Mt. 4,3), făcând referire la declarația Tatălui din timpul Botezului. Demonul dorește ca Iisus să acționeze independent de voința Tatălui, adică să Îl despartă de voia Tatălui. Dacă în calitatea de Fiu voința Lui este aceeași cu a Tatălui, în calitatea de om are voință liberă, pe care o supune de bunăvoie voinței Tatălui[5].

Afirmația demonilor din ținutul gherghesenilor, care au spus „Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, de ce ai venit să ne chinuiești înainte de vreme?” (Mt. 8,29), ne arată că demonii înțeleg că El este Fiul lui Dumnezeu[6].

Despre întruparea Fiului lui Dumnezeu ca taină a lui Dumnezeu ne vorbește apostolul Pavel și în Epistola către Romani, unde spune: „iar celui ce poate să vă întărească după Evanghelia mea și după propovăduirea lui Iisus Hristos, potrivit cu descoperirea tainei celei ascunse din timpuri veșnice” (Rom. 16,25).

Despre taina dreptei credințe vorbește Sfântul Pavel și în Întâia Epistolă către Timotei:

> *Cu adevărat, mare este taina dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, s-a crezut în lume și s-a înălțat întru slavă (1Tim. 3,16).*

Textul din 1Tim. 3,16, ca și cel din 2Tim. 2,11-13, este considerat de unii teologi ca un crez creștin vechi, din epoca paulină.

Cu toată această taină, Hristos S-a arătat lumii ca Fiu al lui Dumnezeu. La Botez, a fost mărturisit astfel de către Tatăl, într-o epifanie în care a fost numit „Fiul

Meu Cel iubit întru care am binevoit” (Mt., 3,17). Despre aceasta Ioan Botezătorul spune:

> *Și eu nu Îl cunoșteam, dar Cel ce m-a trimis să Îl botez cu apă, Acela mi-a zis: Peste care vei vedea Duhul pogorându-Se și rămânând peste El, Acela este Cel ce botează cu Duh Sfânt.*
>
> *Și Eu am văzut și am mărturisit că Acesta este Fiul lui Dumnezeu (In. 1,33-34).*

S-a arătat apoi pe muntele Tabor, când S-a schimbat la Față, în prezența Apostolilor aflați acolo (2Pt.1,17), iar Tatăl a rostit aceleași cuvinte ca la Botez (Mt. 17,5). i S-a descoperit lui Petru ca Fiu al lui Dumnezeu, care a rostit adevărul „Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului celui viu” (Mt. 16,16). La care Hristos i-a răspuns că această descoperire nu i-a făcut-o trupul și sângele, ci Tatăl ceresc.

Nicodim, fruntaș al iudeilor, a primit de la Hristos mărturisirea că El este Fiul lui Dumnezeu.

> *Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel unul născut l-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică (Ioan 3,16).*

Nathanael, despre care Hristos a spus că este „israelit întru care nu există vicleșug” L-a recunoscut ca Fiul al lui Dumnezeu:

> *Rabi, tu ești Fiul lui Dumnezeu. (In. 1,49).*

chiar dacă recunoașterea aceasta, după cum ne spune Sfântul Teofilact al

Bulgariei[7], nu este una a Dumnezeirii Fiului, ci mai mult a unei stări de importanță spirituală deosebită, ceea ce Îl determină pe Hristos să îi îndrepte atenția spre natura Sa divină și să îi spună că va vedea cerurile deschizându-se și pe îngeri însoțindu-L.

Gamaliel, învățător al legii, membru al sinedriului, a înțeles de asemenea că Hristos este Fiul lui Dumnezeu.

> *Şi acum zic vouă: Feriţi-vă de oamenii aceştia şi lăsaţi-i, căci dacă această hotărâre sau lucrul acesta este de la oameni, se va nimici;*
>
> *Iar dacă este de la Dumnezeu, nu veţi putea să-i nimiciţi, ca nu cumva să vă aflaţi şi luptători împotriva lui Dumnezeu.*

Înțelegem din aceste episoade biblice că Hristos a arătat celor care aveau inimă curată și erau pregătiți să primească vestea cea bună că El este Fiul lui Dumnezeu, Cel venit să mântuiască lumea. Faptul că ceilalți membri ai sinedriului nu au crezut această realitate ține de pregătirea lor spirituală sau de acea taină despre care am vorbit mai înainte, prin care stăpânitorii lumii acesteia nu au înțeles această taină, pentru că erau împietriți la inimă, și astfel nu s-au opus planului de mântuire a lumii.

Chiar și membrii sinedriului și-au pus problema originii divine a lui Hristos, atunci când l-au văzut iertând păcatele (Lc. 7,49):

> *Și au început cei ce ședeau împreună la masă să zică: Cine este Acesta care iartă și păcatele?*

Ei știau că iertarea păcatele este atributul lui Dumnezeu. Cum l-au văzut iertând păcatele și au văzut și efectele acestei iertări, întrebarea lor e mai mult o mărturisire decât o interogare.

Vom încheia această demonstrare a faptului că Hristos este Fiul lui Dumnezeu prin a menționa că Apostolul Pavel scrie o epistolă coreligionarilor săi iudei, în calitatea sa de fost învățător de elită el însuți a legii vechi, în care le demonstrează că Hristos este Fiul lui Dumnezeu și le arată relația dintre legea vechitestamentară și împlinirea legii aduse de Hristos. Preambulul acestei epistole este grăitor:

> *După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci.*
>
> *În zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul, pe care L-a pus moștenitor a toate și prin care a făcut și veacurile.*
>
> *Care, fiind strălucirea slavei și chipul Ființei Sale, și care ține toate cu cuvântul puterii Sale, după ce a săvârșit prin El însuși curățirea păcatelor noastre a șezut de-a dreapta slavei, întru cele preaînalte (Evr. 1,1-3).*

În acest pasaj, textul grec redat în românește prin expresia „chipul Ființei Sale" este *charachtir tis ypostaseos auto*, „întipărirea Persoanei sale", ne arată că Persoana Fiului este icoana Persoanei Tatălui, după cuvântul Domnului „Cine M-a văzut pe Mine l-a văzut pe Tatăl" (In. 14,9), ceea ce ne indică o distincție între Cele Două Persoane divine în interiorul Sfintei Treimi[8].

Ideea că Hristos ca Dumnezeu este icoana Tatălui și deoființă cu El este redată și în imnul din Coloseni 1,15-17, care ni-L descrie pe Hristos ca:

> *Acesta este icoana lui Dumnezeu celui nevăzut, mai întâi născut decât toată făptura.*
>
> *Pentru că întru El au fost făcute toate, cele din ceruri, cele de pe pământ, cele văzute și cele nevăzute, fie tronuri, fie stăpânii, fie domnii, fie începătorii, fie stăpânii. Toate s-au făcut prin El și pentru El.*
>
> *El este mai înainte decât toate și prin el toate sunt așezate.*

Textul ni-L arată pe Hristos ca icoană a Tatălui, adică deoființă cu El, și Născut mai înainte de toți vecii și creator a tot ce există. Acest imn este fundamental în respingerea ereziei lui Arie.

Despre însușirile divine ale lui Hristos vorbește și Înțelepciunea lui Solomon, 7,22, unde se vorbește inclusiv despre statutul Său de Unul-Născut, care este proprietatea Sa specifică în cadrul Preasfintei Treimi.

Monoteismul legilor noahide

Am demonstrat în această parte a studiului Dumnezeirea Mântuitorului Hristos, așa cum a fost ea afirmată la sinodul ecumenic de la Niceea, din 325 d.Hr., unde a fost combătută erezia lui Arie, care susținea că Hristos este o creatură, nu este Dumnezeu, așa cum este Tatăl.

Învățătura Bisericii despre Dumnezeirea Fiului este foarte importantă, deoarece este piatra de temelie a Bisericii, după cum Hristos i-a spus lui Petru, când acesta a afirmat-o (Mt. 16,16). Taina mântuirii neamului omenesc în aceasta contează, că pentru înfrângerea puterii iadului și a demonilor nu a fost suficientă puterea unui om, oricât de ales și de iubit de Dumnezeu ar fi fost, ci era necesar ca Fiul lui Dumnezeu să se întrupeze pentru a repara prin puterea divină, prin ascultare și Jertfă de bunăvoie greșeala lui Adam.

Afirmarea Dumnezeirii lui Hristos devine importantă în contextul contemporan și din altă perspectivă. În data de 14 februarie 2025 siteul israelian *Israel365News* a publicat o scrisoare a Sinedriului din Ierusalim[9], adresată președintelui Statelor Unite, în care i se spune că „ați fost ales să îndepliniți o misiune cerească”, referindu-se la chemarea de a stabili *legile noahide* ca fundament moral al umanității. Scrisoarea spune că cele șapte legi ale lui Noe reprezintă baza moralității universale, ele conferind celor care le primesc:

1. Suflet: sufletul care animă trupul și face conexiunea omului cu Dumnezeu;
2. Statutul de drept între popoare: cei ce respectă aceste legi sunt considerați drepți și vrednici de cinste înaintea lui Dumnezeu;
3. Părtășia în lumea viitoare: cei ce urmează aceste legi au un loc în lumea viitoare.

După ce îl compară cu împăratul persan Cyrus, cel ce i-a eliberat pe evreii biblici din robia babilonică și a poruncit rezidirea Templului din Ierusalim, Sinedriul îl invită pe Trump „să-i uniți pe toți cei ce cred în Dumnezeu și să promovați cooperarea etică în toate sferele activității umane"; „Vă invităm să vă întâlniți cu rabinii tribunalului sanhedrinic din Ierusalim pentru a discuta înființarea unui Tribunal Divin Internațional pentru toate popoarele. Acest tribunal va avea la bază cele șapte porunci universale date lui Noe și reafirmate pe Muntele Sinai – o temelie a păcii globale și a dreptății divine"[10].

Cele șapte legi ale lui Noe sunt produsul cugetării rabinice consemnate în Talmud, nefiind prezente nicăieri în Scriptura Vechiului Testament.

Așa cum apar ele consemnate, cele șapte legi noahide sunt[11]:

1. Crede și ai încredere într-unul singur Dumnezeu;
2. Cinstește-L pe unicul Dumnezeu și închină-te Lui;
3. Respectă sacralitatea vieții umane.
4. Respectă unitatea familiei, pentru că Dumnezeu a stabilit căsătoria.
5. Respectă proprietatea aproapelui.
6. Respectă viața tuturor creaturilor.
7. Sprijină înființarea unr tribunale drepte.

Acestea sunt, în exprimare lapidară, cele șapte legi ale lui Noe, așa cum le expune Talmudul. Ceea ce ne interesează, din perspectivă creștină, este poziționarea acestui set de legi față de monoiteismul despre care am discutat în prima parte a studiului.

Legile noahide, ca și Decalogul de pe Sinai, promovează ceea ce rabinii numesc „monoteismul pur", iar noi am numit *monoteismul radical*, adică unicitatea lui Dumnezeu, așa cum S-a arătat El pe Sinai, strict sub aspectul Ființei Sale unice, fără a se dezvălui sub aspectul Treimii de Persoane.

Prima lege noahidă solicită credința într-unul singur Dumnezeu, așa cum Îl

mărturisește credința rabinică. Acest lucru a dat naștere unor dispute teologice în jurul întrebării dacă creștinii pot fi sau nu considerați noahizi (*b'nai Noah*) sau nu. Opiniile despre această dilemă au fost variate în rândul rabinilor.

Principalele obiecții în calea considerării creștinismului ca religie care nu încalcă legea noahidă sunt:

1. Punerea pe picior de egalitate a lui Iisus Nazarineanul cu Dumnezeu-Tatăl.
2. Punerea pe picior de egalitate a Duhului Sfânt cu Dumnezeu-Tatăl.
3. Considerarea lui Iisus ca Mântuitor.

Cu alte cuvinte, principalele obiecții în calea acceptării creștinismului ca religie ce îndeplinește criteriile noahide au fost existența Sfintei Treimi, Dumnezeirea domnului Hristos și acceptarea că Hristos a adus mântuirea lumii prin Jertfa Sa. Adică exact ceea ce constituie esența legii noi, a Noului Testament[12].

Dacă interpreți ai legii precum Maimonide consideră că creștinii sunt închinători la idoli, deci nu pot fi noahizi, alți rabini au o viziune mai nuanțată, motivată poate și de imperativul conviețuirii timp de secole cu populațiile creștine.

Există astfel opinia, exprimată destul de carismatic de un rabin numit rav Dror, pe care îl putem asculta pe Youtube[13], că dacă creștinii susțin că Hristos e Fiul lui Dumnezeu și e Dumnezeu El însuși, atunci sunt în stare de idolatrie, dar dacă consideră că Hristos este Mesia, atunci nu sunt în stare de idolatrie, ci cel mult de înșelare, pentru că nimeni nu le poate reproșa că au o părere greșită despre cineva.

Există o altă opinie care susține că dacă creștinii spun că Hristos este Fiul lui Dumnezeu, dar fără a înțelege prin aceasta că este Dumnezeu El Însuși, adică, în linii mari, cam ceea ce a susținut Arie ereticul, atunci ei nu sunt în stare de idolatrie.

Există și opinii mai radicale ale unor rabini contemporani, precum rav Tovia Singer, care consideră că musulmanii sunt noahizi, pentru că au purificat religia lor de „spurcăciunile creștine", adică de afirmațiile legate de Sfânta Treime, de Dumnezeirea lui Hristos, de salvarea lumii prin Jertfa lui Hristos etc. Acest rabin afirmă că legea rabinică interzice intrarea într-o biserică activă a unui mozaic pentru a se ruga, pentru că e un loc de idolatrie, dar permite acest lucru fără

probleme într-o moschee islamică, deoarece islamicii au monoteismul radical similar celui mozaic[14].

Mai există și opinia că, deși nu este idolatrie în sensul în care este adorarea lucrurilor create și a idolilor făcuți de mâna omului, creștinismul este ceva mai puțin decât idolatrie, dar nu este ca islamul, care este noahid complet.

Aceste viziuni ne indică faptul că, indiferent de cât de tolerantă este teologia rabinică față de întrebarea dacă creștinii sunt noahizi sau nu, ea se reduce totuși la o problemă-cheie, peste care aparent nu poate trece: afirmarea Dumnezeirii lui Hristos.

Există rabini, ca rav Rafi Mollot, care susțin că creștinismul are părți bune, deoarece recunoaște valoarea Torei, dar, din păcate, „se închină unui nedumnezeu”[15]. Despre islamici spune că, deși au un monoteism pur, faptul că consideră scripturile iudaice corupte este o problemă. Rav Rafi Mollot susține faptul că, sub aspectul credinței și a raportării la Dumnezeu și la legea sa *nu poate exista o distincție între un evreu și un noahid*, distincția operând doar în ceea ce privește cerințele legale, în sensul că un mozaic trebuie să îndeplinească toate acele peste 600 de porunci din Legea Veche, pe când un noahid trebuie să le îndeplinească doar pe cele șapte. Dar, după cum rezultă din ce spune Rafi Mollot, în privința concepției despre Dumnezeu și a închinării față de El, mozaicul și noahidul trebuie să fie identici. Și atunci, rezultă că, indiferent cât este de permisivă sau nu viziunea rabinică cu privire la acceptarea noahizilor, dacă credința lor cu privire la natura și cinstirea divinității trebuie să fie identică cu cea a evreilor practicanți, *este imposibil să credem că un creștin care afirmă cu tărie Divinitatea lui Iisus Hristos și existența Treimii va putea fi acceptat ca noahid*.

Vom încheia această trecere în revistă a diferitelor opinii contrare cu privire la statutul creștinismului față de legile noahide prin a cita și o decizie a Tribunalului noahid din Ierusalim, din 2007, în care se spune că: „Tribunalul noahid din Ierusalim a decis că *nu va permite creștinilor să facă Jurământul Noahid, dacă continuă să creadă că Iisus este Mesia*”. Decizia afirmă că este una procedurală, nu are valoare de lege și că alt tribunal noahid ar putea admite astfel de jurământ[16].

Acest Jurământ de credință noahid sună astfel[17]:

> *Îi jur credință lui Hashem, Dumnezeul lui Israel, Făcător și Împărat al Universului, și Torei lui Dumnezeu și reprezentanților săi, tribunalul noahidic. Jur să respect cele șapte legi ale lui Noe în amănunt, conform Legii Orale a lui Moise, sub conducerea tribunalului rabinic[18]. Dumnezeu să mă binecuvânteze pe mine și pe toți noahizii în lucrarea noastră pentru slava numelui Lui. Binecuvântat ești, Doamne, Împărat al Universului, Care mi-ai dat viață, mă susții și mă hrănești în fiecare zi*

Și atunci, problema care se pune este aplicarea legii noahide prin acest sistem juridic pe care sinedriul i-l propune lui Donald Trump ca sistem mondial. Faptul că instituția propusă se numește „tribunal" înseamnă că tribunalul trebuie să reguleze un comportament social, asta fiind funcțiunea sa în societate. Dacă regulează comportamentele sociale, atunci cu siguranță aplică sancțiuni pentru cei ce nu respectă aceste comportamente impuse. De aceea se numește sistem legal, tribunal, de aceea, a șaptea poruncă noahidă susține crearea unui sistem judiric care să impună și să asigure respectarea legilor noahide.

Și aici, opiniile rabinilor sunt diferite. Există opinia că, în conformitate cu legea rabinică, idolatria este sancționabilă cu executarea prin decapitare[19]. Există alte opinii, potrivit cărora astfel de sancțiuni nu se vor aplica, deoarece ele nu se aplică nici în zilele noastre pentru păcatele din societatea mozaică.

Într-o viziune despre vremurile mesianice, rabi Pinchas Winston susține că atunci când mesia va veni, „toți evreii vor reveni la Tora și toți neevreii *rămași* vor accepta cele șapte legi noahide. Va exista un singur Dumnezeu pentru toate popoarele, Dumnezeul Torei. Ierusalimul și Templul din centrul său va fi centrul indiscutabil al lumii spirituale, pe care le vor vizita evrei și neevrei deopotrivă, pentru a experia realitatea Creatorului lor"[20]. Într-o astfel de viziune, vedem că nu va exista niciun creștin.

Nu știm care va fi răspunsul lui Donald Trump la astfel de propunere, dar din această scrisoare reținem că este imperativ ca noi, creștinii, să înțelegem ceea ce a stabilit sinodul de la Niceea despre Dumnezeirea Fiului lui Dumnezeu și despre Sfânta Treime, pentru a putea arăta, dacă va fi nevoie, în fața vreunuia dintre

aceste tribunale noahide, dacă se vor înființa vreodată, că închinându-ne Tatălui, și Fiului, și Duhului Sfânt noi nu suntem idolatri, ci respectăm cu sfințenie legea lui Dumnezeu.

Scurtă considerație cu privire la data Sfintelor Paști

Vom încheia această expunere cu o scurtă privire asupra stabilirii datei Sfintelor Paști.

Modul calculării datei Sfintelor Paști a fost stabilit la Niceea, în cadrul sinodului I ecumenic, avându-se la bază interdicția din canonul 7 apostolic: „Dacă vreun episcop sau presbiter sau diacon va sărbători Sfânta Zi a Paștilor cu iudeii, înaintea echinocțiului de primăvară, să se caterisească", la care sinodul a mai adăugat imperativul ca Sfintele Paști să se serbeze duminica, ceea ce a făcut ca formularea să fie că Sfintele Paști trebuie să se serbeze în prima duminică cu lună plină de după echinocțiul de primăvară, iar dacă aceasta cade o dată cu Paștile evreiesc să se amâne cu o săptămână.

Canonul 1 al sinodului de la Antiohia (341) pecetluiește definitiv respectarea deciziei cu privire la data Sfintelor Paști a sinodului de la Niceea: „Toți cei ce îndrăznesc să desființeze hotărârea marelui și Sfântului Sinod întrunit la Niceea în prezența evlaviosului și de Dumnezeu iubitorului împărat Constantin, în privința sfintei sărbători a mântuitoarelor Paști, să fie excomunicați și lepădați de Biserică, dacă vor stărui a se împotrivi din poftă de ceartă celor bine hotărâte, *și acestea să fie zise pentru laici*".

Tumultul creat în zilele noastre de dorința romano-catolicilor de a serba Sfintele Paști împreună cu noi în mod permanent nu trebuie să ne determine să credem că prin aceasta romano-catolicii fac un pas spre Ortodoxie, ci doar că ei doresc să facă un pas spre acapararea Ortodoxiei, folosindu-se de sărbătorirea comună a celei mai importante sărbători creștine.

Pentru romano-catolici, revenirea sau nu pe calendarul iulian nu are nicio importanță, o fac doar pentru a face Sfintele Paști o dată cu ortodocșii și a-i induce pe aceștia în eroare.

Vaticanul își dorește încă din epoca Conciliului Vatican II să stabilească o dată fixă a Paștilor, prin aceasta încălcând cu totul cel puțin două dintre normele canonului 7 apostolic, preluate de decizia sinodală de la Niceea.

În noiembrie 2022, papa Francisc a vorbit despre nevoia ca creștinii să aibă curajul să caute o soluție pentru ca Sfintele Paști să fie sărbătorite împreună de către toți creștinii[21].

Cu acel prilej, papa a invocat un apendice al „Constituției cu privire la Sfânta Liturghie" a Consiliului Vatican II, din 1963, în care, atunci când se vorbea despre revizuirea calendarului, se spunea că membrii conciliului „nu ar avea nicio obiecție dacă Sărbătoarea Paștilor s-ar fixa într-o anumită duminică de pe calendarul gregorian, cu condiția ca **cei care ar putea fi afectați de această decizie, în special frații care nu sunt în comuniune cu Sfântul Scaun, să își dea consimțământul**"[22].

în 1977, în cadrul unui *Congres pentru examinarea chestiunii unei celebrări comune a Paștilor de către toți creștinii în aceeași duminică*, s-a decis la punctul 1 că: „propunerile de sărbătorire a Paștilor la o dată fixă, fie în prima duminică din aprilie, fie după a doua sâmbătă din aprilie, propuneri susținute de Biserica Romano-Catolică și de CEB, nu pot fi acceptate de ortodocși, căci nu respectă recomandările Sinodului I Ecumenic"[23].

Prin urmare, în 1977, Bisericile Ortodoxe au invalidat deja propunerea papistașă din apendicele „Constituției pentru Sfânta Liturghie" a Conciliului Vatican II de a se sărbători Paștile în comun, la dată fixă, pentru că încalcă decizia sfântului sinod I ecumenic, motiv pentru care ea cade sub anatema canonului 1 de la Antiohia, inclusiv sub aspectul sărbătoririi împreună cu mozaicii.

Conchidem, amintind că, până în secolul al XVI-lea, când au trecut pe calendarul gregorian, romano-catolicii sărbătoreau Paștile pe calendarul iulian, pentru că era singurul calendar existent atunci, ceea ce nu i-a determinat pe Sfinții Părinți să îi considere mai puțin eretici decât i-au considerat, pentru învățăturile greșite ale cultului lor.

Note:

[1] Arhim. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, Pr. Prof. Dr. Isidor Tudoran, *Dogmatica Ortodoxă.* Manual pentru seminariile teologice, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 109.

[2] https://hebrew4christians.com/Scripture/Torah/Ten_Cmds/Second_Cmd/second_cmd.html.

[3] Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri dogmatice și exegetice*, Basilica, București, 2011, p. 297.

[4] În *Dialogul cu iudeul Trifon*.

[5] *The Orthodox Study Bible*, Thomas Nelson, 2008, nota 4:3, p. 1271.

[6] În Sinaxarul din lunea Sfintelor Patimi ni se spune ca demonul nu ar fi avut această încredințare decât în momentul Răstignirii și Învierii.

[7] Sfântul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuirea Sfintei Evanghelii după Ioan*, Editura Sophia, București, 2009, p. 72.

[8] *The Orthodox Study Bible*, Thomas Nelson, 2008, nota 1: 2,3, p. 1653.

[9] https://israel365news.com/313462/sanhedrin-blesses-trump-calls-president-uphold-seven-noahide-laws/.

[10] https://israel365news.com/400368/sanhedrin-letter-to-trump-you-have-been-elected-to-fulfill-a-heavenly-mission/.

[11] https://www.noahideacademy.org/post/the-seven-noahide-laws-foundation-of-a-just-society.

[12] https://www.wikinoah.org/en/index.php/Christianity_and_Noahide_Law#Forbidden.

[13] https://youtu.be/Ey3-Eo9ZfLs?si=RJhPSdANbxCGeKti.

[14] https://youtu.be/udYM4FuYdiA?si=Gyjj1L933OpyNwES.

[15] https://www.youtube.com/watch?v=kiXHqNnT-lw.

[16] https://mymorningmeditations.com/2016/02/18/are-christians-and-messianic-gentiles-idolaters-according-to-judaism/.

[17] https://noahideworldcenter.org/pages/preliminary-noahide-self-declaration, https://www.wikinoah.org/en/index.php/How_to_become_a_Noahite#cite_note-10.

[18] Referirea este la sinedriul aflat în curs de organizare.

[19] https://www.jewishencyclopedia.com/articles/2770-beheading.

[20] https://israel365news.com/322925/will-the-noahide-laws-still-apply-after-the-messiah-comes/.

[21] https://www.ncronline.org/vatican/vatican-news/pope-tells-patriarch-catholics-are-ready-common-easter-date.

[22] https://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19631204_sacrosanctum-concilium_en.html.

[23] https://www.activenews.ro/cultura-biserica-ortodoxa/Profesorul-de-Teologie-al-lui-Baconschi-ofera-o-lectie-gratuita-intelectualilor-schismatici-in-Ziarul-Lumina-al-Patriarhiei-Romane.-Pr.-Prof.-Dr.-Viorel-Ionita-Reflexii-pe-marginea-petitiei-adresate-conducerii-BOR-pentru-a-schimba-data-Pastilor-181695.